

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 23 februari 1905, kl. 1 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion angående bättre tillgodo-
seende af personlighetsprincipen vid prästval m. m.*

Lagutskottet har till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *K. H. G. v. Schéele* väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 132, af följande lydelse:

»Under det att i vårt land oafåtligt arbetas på vidgad tillämpning af personlighetsprincipen inom det politiska lifvet, har på det hos oss med staten så nära förbundna kyrkliga området denna principis berättigande jämförelsevis föga uppmärksammats. Och likväl borde väl i afseende på andliga förhållanden personligheten tillerkännas ännu större rätt än med hänsyn till de borgerliga förhållandena. Visserligen har rörande röstberäkningen vid prästval i landsförsamling genom 26 § 1 mom. af lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883 den jämkning skett, att rösträtt, som tillkommer någon för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, icke må åtnjutas för mer än en femtedel af det röstetal, som eljest bort tillkomma honom enligt den för omröstning å kyrkostämma gällande röstgrund och att icke heller någon må i valet deltaga med större röstetal för jordbruksfastighet än en femtedel och för andra beskattningsföremål än en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. En ytterligare begränsning har ock sedermera tillkommit därigenom, att hvad lagen den 9 november 1900 bestämmer rörande den kommunala rösträtten på landet jämväl blifvit allmänt tillämpadt på röstberäkningen vid prästval därstädes. I stället för att församlingens hela röstetal å kyrkostämma förut var lika med fyrktalet inom församlingen, sedan de fyrkar afdragits, som tillhörde främmande religionsbekännare eller personer, som anmält sig till

utträde ur svenska kyrkan, kan röstetalet å kyrkostämman numera reduceras genom det för enskilda medlemmar bestämda maximum af absolute 5,000 fyrkar eller relative en tiondedel af kommunens hela fyrktal.

Oaktadt denna erkännansvärda förbättring kvarstå likväl mycket stora oegentligheter i förevarande hänseende, företrädesvis genom att bolagen äga vid prästval utöfva rösträtt efter lika bestämmelser, som gälla mänskliga individer. För att anföra blott ett enda exempel på de resultat, till hvilka denna vidunderliga rättsordning visst icke blott undantagsvis leder, erhöll på grund af ett i Ramsele den 28 augusti sistlidet år hållet prästval en af 7 röstande med 2,580 bolagsröster lyckliggjord sökande företrädare framom en medsökande, på hvilken 63 i valet deltagande personers röster föllo, utan att sammanräknade uppgå till ett så högt tal. Den, som något känner, hvilken betydelse prästen har särskildt på den trakt, där valet i fråga försiggick, kan lätt föreställa sig, hvad för fara en dylik lagstiftning innebär att rubba folkets förtroende till lagens rättfärdighet, som dock utgör en af samfundets viktigaste grundvalar. Naturligtvis få ej heller organiskhetens och den historiska kontinuitetens kraf åsidosättas, genom förbiseende hvaraf å andra sidan mången tidsenlig reform förhindrats eller åtminstone fördröjts.

Då vid senaste kyrkomöte dess kyrkolagskommitté fick af väckt motion tillfälle att uttala sig i ämnet, skedde detta utan meningskiljaktighet på följande sätt: »Det synes utskottet icke böra förnekas, att den äfven i utskottets tanke mycket beaktansvärda personlighetsprincipen fortfarande är i vissa afseenden väl mycket tillbakasatt, och vill utskottet härvid särskildt erinra om det inflytande, som bolag kunna utöfva vid prästval. Till följd af bolagens natur står det i afgjord strid mot nämnda princip, att desamma hafva sig tillerkänd rösträtt vid prästval efter samma grunder som fysiska personer.» Enär emellertid motionen, som föranledt detta uttalande, till följd af dess ensidighet icke kunde bifallas, blef ingen skrifvelse till Kungl. Maj:t i ärendet aflåten, hvarför jag finner mig böra på motionsväg underställa det Riksdagens pröfning.

Engalunda förbiser jag den invändning, som kan mot min motion göras på grund därpå, att en fullständig revision af kyrkolagen blifvit af kyrkomötet begärd och samma begäran nu äfven blifvit Riksdagen genom annan motionär underställd. Men, såsom under debatten härom i kyrkomötet uttryckligt betonades och jämväl blef genom flere partiella reformkrafs framställande bekräftadt, har afsikten alls icke varit att medelst den förra åtgärden undanskjuta de senare. Och äfven om det

skulle gå så oväntadt raskt med det mycket omfattande kyrkolagsarbetets fullbordan, att någon tidigare särbestämmelse i förevarande stycke icke rimligtvis kunde ifrågasättas, så vore det icke desto mindre af stor betydelse, om Riksdagen i en så viktig punkt i förväg uttalat sin åsikt.

Jag tillåter mig därför vördsamt hemställa, det Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande af sådana bestämmelser för rösträtt vid prästval, att, med skäligt bibehållande af förmögenhetsförhållandenas inflytande, personlighetsprincipen måtte blifva bättre tillgodosedd, än för närvarande är fallet, och särskildt afseende fästas därpå, att grunderna för bolagens rösträtt i angifna riktning förändras, samt att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag i öfverensstämmelse härmed.»

Genom föreliggande motion har frågan om ändring af gällande bestämmelser angående rösträtt vid prästval, i syfte att personlighetsprincipen därvid må blifva bättre tillgodosedd, ånyo dragits under Riksdagens pröfning efter att hafva utgjort ämne för vid upprepade tillfällen förut inom Riksdagen afgifna motioner. Sålunda föreslogs vid 1902 års riksdag den ändring af 26 § 1 mom. i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att vid prästval i församling å landet hvarje röstande skulle äga allenast en röst samt således rösträtt vid prästval å landet skulle uteslutande grundas å personlighetsprincipen, och vid nästlidet års riksdag väckte samme motionär, som afgifvit sistberörda framställning, herr J. Nydal, motion om oinskränkt tillämpning af nämnda princip vid prästval, således jämväl beträffande stadsförsamling. I afseende å berörda två motioner, hvilka icke föranledde någon Riksdagens åtgärd, intog lagutskottet vid ifrågavarande båda riksdagar olika ståndpunkt. Lagutskottet vid 1902 års riksdag ansåg det visserligen icke böra förnekas, att det låge någonting för känslan tilltalande i den af motionären föreslagna bestämmelse, hvilken skulle innebära, att röstberäkningen vid prästval å landet skulle helt och hållet grundas å personlighetsprincipen, men utskottet beaktade dock, på anförda skäl, endast i så måtto det framställda förslaget, att utskottet, i anledning af detsamma och en samtidigt af utskottet behandlad framställning om viss inskränkning i rösträtten vid prästval, ifrågasatte en anhållan till Kungl. Maj:t, att

Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, om och i hvad mån gällande bestämmelser om rösträtt vid prästval å landet kunde erfordra förtydligande och jämkning, samt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till den lagändring, hvartill förhållandena ansåges föranleda.

Nästlidet års Riksdags lagutskott höll däremot före, att rösträtten vid prästval borde fullständigt frigöras från fyrktalsgrunden samt att med hänsyn till den förändrade åskådning, som alltmer gjorde sig gällande i detta hänseende, tidpunkten vore inne att gifva enhvar röstberättigad lika inflytande vid val af den tjänsteman, hvilkens viktigaste åligganden vore att utan anseende till personen inom församlingen besörja själavården och förkunna religionens höga sanningar. Utskottet omnämnde tillika, hurusom en sådan princip för öfrigt icke vore alldeles okänd i vårt land i fråga om prästval, i det att i Göteborgs församlingar, hvarest till och med en så utsträckt rösträtt tillämpades, att sådan rätt tillkomme hvarje man eller kvinna, som uppnått 21 års ålder och vore för sig själf mantalsskrifven, af ålder varit öfligt, att rösterna härvid beräknats lika för alla i omröstningen deltagande. Utskottet hemställde med anledning häraf om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af ofvanberörda lagrum, att vid prästval lika rösträtt skulle tillkomma enhvar röstberättigad person.

Nu förevarande motion åsyftar allenast ett inskränkande af för-mögenhetsförhållandenas inflytande vid prästval, icke ifrågavarande rösträtts fullständiga frigörande från skattegrunden. Det nuvarande lagutskottet, som i frågan är af samma uppfattning som nästlidet års lagutskott, finner sig icke kunna förorda bifall till det föreliggande förslaget. Vål skulle ett bifall till detsamma innebära ett steg i den riktning, som enligt utskottets mening i förevarande hänseende är den rätta, och utskottet uppskattar sålunda till fullo den tanke, som ligger till grund för motionen, samt syftet med densamma. Ett understöd åt motionen från utskottets sida skulle emellertid innebära ett uppgifvande af den principiella ståndpunkt i frågan, som ofvan framhållits och hvilken utskottet anser sig icke kunna frångå. Om förevarande förslag ledde till åsyftad påföljd, skulle därigenom möjligen för en längre framtid undanskjutas uppnåendet af det mål, som enligt utskottets mening ensamt motsvarar vår tids berättigade fordringar, det fullständiga afskaffandet af skattegrunden och personlighetsprincipens oinskränkta tillämpning vid prästval.

Med stöd af det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 februari 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herrar *Gustaf Andersson*, *Hedenstierna*, grefve *Lewenhaupt*, *Ridderbjelke*, *Dieden* och *E. Lorentz Petersson*, hvilka i fråga om motiveeringen anförde: Huru berättigadt och »för känslan tilltalande» det än i och för sig vore, att personlighetsprincipen komme till full rätt särskildt »vid val af den tjänsteman, hvilkens viktigaste åligganden är att utan anseende till personen inom församlingen besörja själavården och förkunna religionens höga sanningar», synes dock hvarken den närvarande tidens allmänna riktning eller de faktiska förhållandena vid prästval tala för ett frångående af bestående ordning, enligt hvilken inflytandet vid ifrågavarande val bestämmes efter de röstägandes deltagande i prästernas aflöning. Snarare kunde sättas i fråga, om icke den tanke, som börjat vinna insteg, att prästvalen borde afskaffas och prästernas befordran ske på ett sätt, som motsvarar de flesta andra ämbetsmäns tillsättning, förtjänade att uppmärksammas. Vi få sålunda hemställa,

att Riksdagen må utan att godkänna motiveringen bifalla utskottets hemställan;

af herr *Uppström*, som anförde, att han, hvilken vid 1904 års riksdag biträdt lagutskottets, i anledning af herr *J. Nydals* motion om bland annat aflåtande till Kungl. Maj:t af skrifvelse med anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 26 § 1 mom. i lagen angående tillsättande af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att lika rösträtt måtte tillkomma enhvar röstberättigad person, afgifna utlåtande, hvarigenom motionen tillstyrktes, och fortfarande under förutsättning liksom förut, att innehafvarne af prästerliga tjänster äfven hädanefter komme att

tillsättas genom val, vidhölle sin vid ofvannämnda riksdag intagna ståndpunkt, i följd däraf skulle hafva helst föredragit att få äfven vid denna riksdag ansluta sig till en motion af ofvannämnda innehåll, men att han, då sådan nu ej föreläge, ansett sig böra inom utskottet yttra sig för bifall till den af utskottet nu behandlade motionen, såsom i allt fall enligt hans uppfattning gående i rätt riktning.

Herrar *Sandqvist*, *Lilliesköld* och *F. Andersson* hafva begärt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.